

معرفی پتازیت دو رنگ و خواص درمانی آن

دکتر پریسا گزرائی

مرکز تحقیقات علوم اعصاب دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

مقدمه

Petasites hybridus (Butterbur) گیاهی علفی و پایاست که در تمام نقاط اروپا و بخش‌هایی از آسیا و امریکای شمالی یافت می‌شود. قرن‌هاست که این گیاه مورد استفاده پزشکی قرار گرفته است. در قرون وسطی برای درمان طاعون و تب و در قرن هفدهم جهت درمان سرفه، آسم و التیام زخم‌ها به کار می‌رفته است. این گیاه اغلب در نقاط مرطوب و باتلاقی، در جنگل‌های مرطوب و کنار جویبارها و رودخانه‌ها یافت می‌شود. برگ‌های بزرگ و کرکی شکل آن به شکل قلب بوده و فضای اطراف گیاه را می‌پوشاند. در اوایل بهار از ساقه زیرزمینی آن گل آذین خوشه‌ای با گل‌های بنفش رنگ می‌روید. میوه آن فندقه و کاکل‌دار است. نام جنس این گیاه، *Petasites* از لغت یونانی *Petasos* منشأ گرفته است که به معنی کلاه نمدی است که چوپانان به سر می‌گذارند. نام *Butterbur* به واسطه دارا بودن برگ‌های بزرگ و پهن آن است که برای حفظ کره در آب و هوای گرم به کار می‌رفته است. دیگر نام‌های بومی آن عبارتند از: *Blatter dock*, *Bog rhubarb*, *Butter dock*, *Pestwurz*.

مصارف درمانی آن برای پیشگیری از میگرن و به عنوان یک عامل ضد اسپاسم جهت معالجه سرفه مزمن و یا آسم بوده است. این گیاه برای جلوگیری از زخم معده و درمان مبتلایان به مثانه تحریک‌پذیر و اسپاسم‌های دستگاه ادراری نیز به شکل مؤثری مورد استفاده قرار گرفته است.

مواد مؤثره

عصاره *Petasites* از ریزوم‌ها، ریشه‌ها و برگ‌های گیاه تهیه می‌شود. مهم‌ترین مواد مؤثره آن ۲ سزکویی‌ترین به نام‌های *Petasin* و *Isopetasin* می‌باشد. *Petasin* مسؤؤل خواص آنتی اسپاسمودیک گیاه است و سبب کاهش اسپاسم در ماهیچه‌های صاف و دیواره‌های عروقی می‌گردد و دارای یک اثر ضد التهابی به واسطه مهار سنتز لوکوترین‌ها نیز می‌باشد. پروستاگلندین‌ها، واسطه‌های مهمی در فرآیندهای التهابی به شمار می‌روند، *Isopetasin* سبب متابولیسم پروستاگلندین‌ها می‌شود. عصاره گیاه همچنین شامل روغن‌های فرار، فلاونوئیدها، تانن‌ها و آلکالوئیدهای پیرولیزیدین است. از آن‌جا که احتمال داده شده

است که این دسته از آلكالوئیدها، اثرات سمی بر کبد داشته باشند و در حیوانات اثر کارسینوژن نشان داده‌اند، عصاره‌های موجود فاقد آلكالوئیدهای پیرولیزیدینی هستند.

Petasites hybridus (Butterbur)

مکانیسم اثر

مواد مؤثره *Petasites* دارای اثر آنتی اسپاسم بر دیواره‌های عروق هستند، ولی تمایل آن‌ها برای اثر بر عروق خونی مغز بیشتر است. این توانایی در کاهش اسپاسم ماهیچه‌های صاف، می‌تواند آن را به‌عنوان ابزار درمانی مفیدی جهت اختلالات ادراری، کرامپ‌های قاعدگی، سردردهای میگرنی، اختلالات سنگ‌های کلیوی،

قطع جریان صفراوی، اختلالات کبدی و گوارشی که در ارتباط با اسپاسم ماهیچه صاف هستند، معرفی نماید.

خواص ضد التهابی عصاره *Butterbur* به واسطه مهار فعالیت لیپواکسیژناز و تنظیم کاهش سنتز لوکوترین‌ها بوده و به‌طور عمده به واسطه وجود جزء *Petasin* است.

مطالعات بالینی

۱- سردرد میگرنی

دو مطالعه بالینی دوسوکور کنترل شده با دارونما که در مجموع بر روی ۱۲۸ بیمار میگرنی انجام گرفته، نشان داد که کاربرد ۵۰ میلی‌گرم از عصاره استاندارد شده *Petasites*، ۲ بار در روز به مدت ۱۲ هفته، اثرات قابل توجهی در پیشگیری از سردرد میگرنی داشته است. نتایج این مطالعات کاهش قابل توجهی (به میزان ۶۰ درصد) در تکرر حملات میگرن، نشانه‌های وابسته به سردرد میگرنی، طول مدت سردرد و شدت درد نشان داده است. هیچ‌گونه عوارض جانبی در این مطالعات گزارش نشده است. به نظر می‌رسد که عصاره *Butterbur* که اثرات مفیدی به جای می‌گذارد و به خوبی قابل تحمل است، بتواند به‌عنوان یک عامل پیشگیری کننده در سردرد میگرنی در نظر گرفته شود.

۲- آسم و برونشیت

قسمت‌های مختلف گیاه برای معالجه آسم و برونشیت و سیاه سرفه مورد استفاده قرار گرفته‌اند. اثر *Butterbur* در درمان اختلالات دستگاه تنفسی فوقانی به واسطه خواص ضد اسپاسم جزء *Petasin* است. از طرف دیگر، خواص ضد التهابی گیاه سبب کاهش واکنش

راه‌های هوایی در آسم و برونشیت می‌گردد. در یک مطالعه بالینی که در سال ۱۹۹۸ در هلند انجام شده است، تأثیر Petasites بر تهویه ریوی و واکنش‌های برونش در بیماران مبتلا به آسم و یا برونشیت مزمن بررسی شده است. نتایج این مطالعه نشان داده است که Petasites در بهبود تهویه ریوی در بیماران مبتلا به آسم و یا برونشیت مزمن مؤثر بوده است.

اختلالات دستگاه گوارشی

کاربرد Butterbur به عنوان عامل ضد اسپاسم در ناراحتی‌های گوارشی به قرون وسطی برمی‌گردد. برگ‌ها و ریزوم‌های آن برای درمان اسپاسم دستگاه گوارش، کولیک، پلاک و توقف جریان صفراوی به کار برده می‌شدند. یک مطالعه بالینی که در سال ۱۹۹۳ در آلمان انجام شده، نشان داده است که عصاره اتانولی Petasites باعث مهار تخریب معده به واسطه الکل و کاهش زخم‌های روده کوچک ناشی از مصرف ایندومتاسین شده است. به احتمال قوی، این اثر به واسطه مهار فعالیت لیپواکسیژناز و بیوسنتز لوکوترین‌هاست.

ایمنی

تاکنون عوارض جانبی ناشی از مصرف عصاره Petasites گزارش نشده است. در سپتامبر ۲۰۰۰ طی مطالعه‌ای که در تایوان انجام گرفت، نشان داده شد که جزء فعال Petasites، که مسئول بسیاری از خواص فارماکولوژیکی گیاه است، باعث مهار تولید تستوسترون در سلول‌های بیضه‌های موش صحرایی می‌شود ولی این اثر هنوز در انسان دیده نشده است. از

طرف دیگر به نظر می‌رسد که آلکالوئیدهای پیرولیزیدین گیاه مسؤوّل تخریب کبدی و اثرات کارسینوژنیک در حیوانات باشند. از این رو عصاره‌هایی که به صورت تجارّتی در دسترس قرار دارند، فاقد این آلکالوئیدها می‌باشند. هیچ‌گونه تداخل عملی میان داروهای ضد التهابی و این عصاره دیده نشده است. به‌کار بردن عصاره Petasites در دوران بارداری و شیردهی ممنوع است.

دوزاژ

عصاره‌های Petasites استاندارد حداقل حاوی ۷/۵ میلی‌گرم از Petasin و Isopetasin می‌باشد. رژیم درمانی بالغین ۱۰۰-۵۰ میلی‌گرم دوبار در روز همراه وعده‌های غذایی است. زمانی که این عصاره برای پیشگیری از میگرن به کار برده می‌شود، باید روزانه و به مدت ۴ تا ۶ ماه تجویز گردد و سپس اندک اندک کاهش یابد تا زمانی که وقوع میگرن رو به افزایش باشد. میزان تجویز برای آسم و اختلالات دستگاه گوارشی هنوز در دست بررسی بوده و نیاز به تحقیق بیشتری در این زمینه وجود دارد.

منابع

1. Eaton J. Butterbur, herbal help for migraine. Nat Pharm. 1998, 2: 1, 23 - 24.
2. Mauskop A. Petasites hybridus: ancient medicinal plant is effective prophylactic treatment for migraine. Townsend Lett. 2000, 202: 104 - 106.
3. Grieve H, Butterbur. In: Leyer CF, ed. A, Modern Herbal, electronic version. New York, NY: Dover Publications, Inc. 1971.